

ULVILA, ULVILAN KIRKKO MAAKAAPELIKAIVANNON ARKEOLOGINEN VALVONTA 2016

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	2
1.1	Hankkeen tausta.....	2
1.2	Perustietoa kohteista	3
1.3	Käytetyt metodit	4
2	Havainnot.....	5
3	Yhteenveto.....	15
4	Lähteet.....	15

Liite 1. Digitaalikuvaluettelo

Taustakartat:

Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan 12/2016 ja 01/2017 aineistoa
http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata_lisenssi_versio1_20120501

ULVILA, ULVILAN KIRKKO, ARKEOLOGINEN VALVONTA 2016

Tiivistelmä

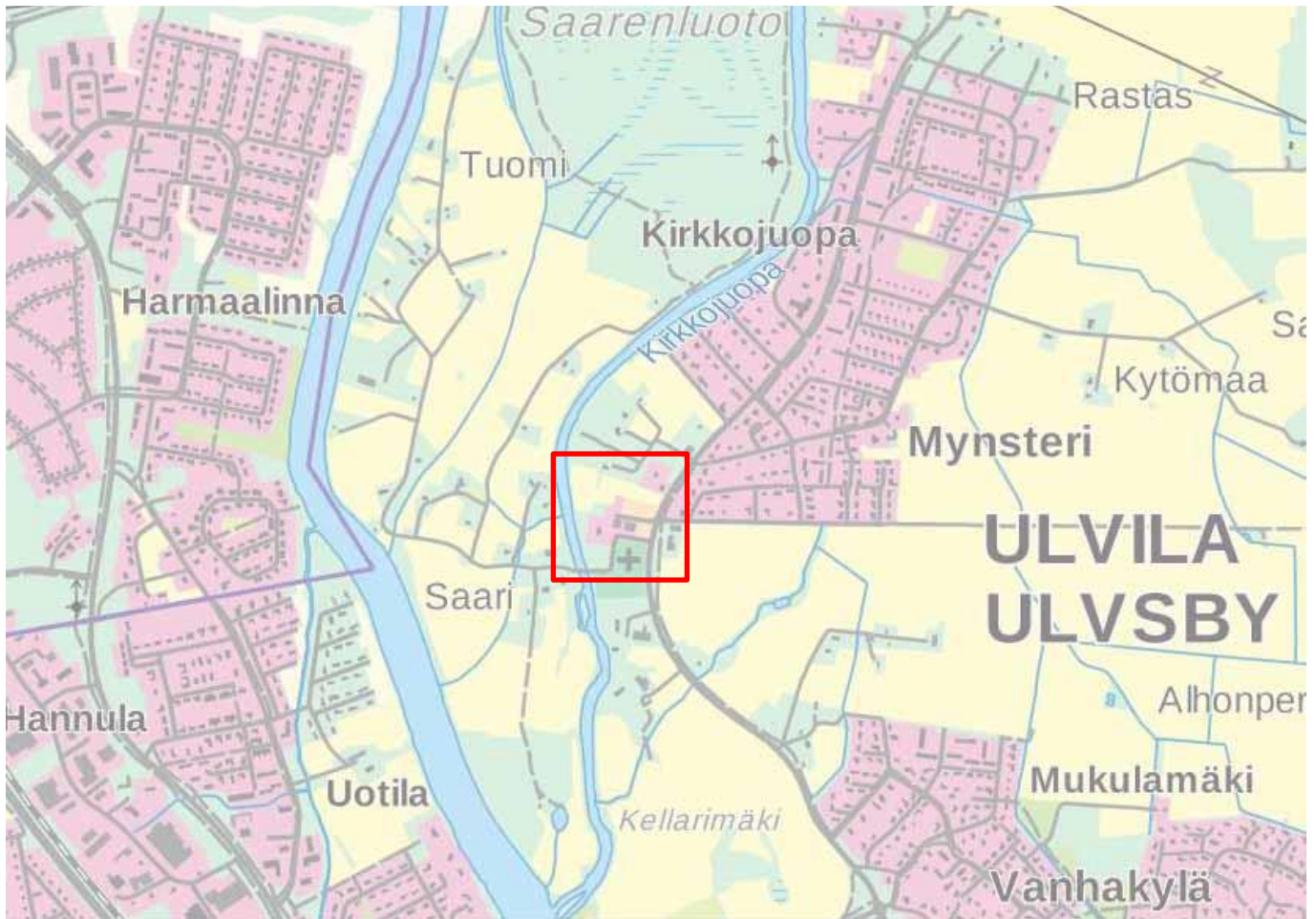
Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti joulukuussa 2016 arkeologisen valvonnan Ulvilassa, Ulvilan kirkko –nimisen (1000014849) tarkemmin rajaamattoman muinaisjäännöksen läheisyydessä. Valvonta liittyi Caruna Oy:n maakaapelointiin, jonka kyseisellä alueella toteuttivat TLT-Connection Oy ja Sallila Sähköasennus Oy. Valvonnan kenttätyöt tehtiin 13.12.2016, ja niistä vastasi arkeologi (FM) Kirsi Luoto. Jälkityöt tehtiin tammikuussa 2017. Valvonnan kustannuksista vastasi lopulta Sallila Sähköasennus Oy. Valvonnassa maakaapelikaivannon länsiosassa havaittiin todennäköisesti 1800-luvulle/1900-luvun alkuun ajoittuvaan ihmistoimintaan liittyviä merkkejä (havaintokohdat A – D).

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohteen nimi:	Ulvilan kirkko (1000014849) - tarkemmin rajaamaton kiinteä muinaisjäännös
Tutkimuksen laatu:	Arkeologinen valvonta maakaapelointityön yhteydessä.
Tutkijat:	FM Kirsi Luoto
Tutkimuslaitos:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Kenttätyöaika:	13.12.2016
Tutkimuksen tilaaja:	TLT-Connection Oy
Kunta/kylä/tila	Ulvila/886-414-5-3
Peruskartta:	1143 02
Tutkimusalueen sijaintikoordinaatit: (ETRS-TM35FIN)	P: 6823030 - 6823070 I: 227140 - 227360
Tutkimuksen löydöt:	Historiallisen ajan asuinpaikkalöytöjä, joita ei luetteloitu KM-kokoelmiin
Aiemmat tutkimukset:	Tulkki Carita 2004-2005 arkeologinen valvonta Salminen Tapio 1997 kartta-aineiston inventointi ja analyysi Knapas Marja-Terttu 1970 arkeologinen valvonta Kronqvist Iikka 1930 kaivaus Eerikäinen Liisa 1973 (2003) koekaivaus
Raportin säilytyspaikka:	Alkuperäinen raportti Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistossa, kopio Museoviraston arkistossa.

LÄHESTYMISKARTTA

Ei mittakaavassa.

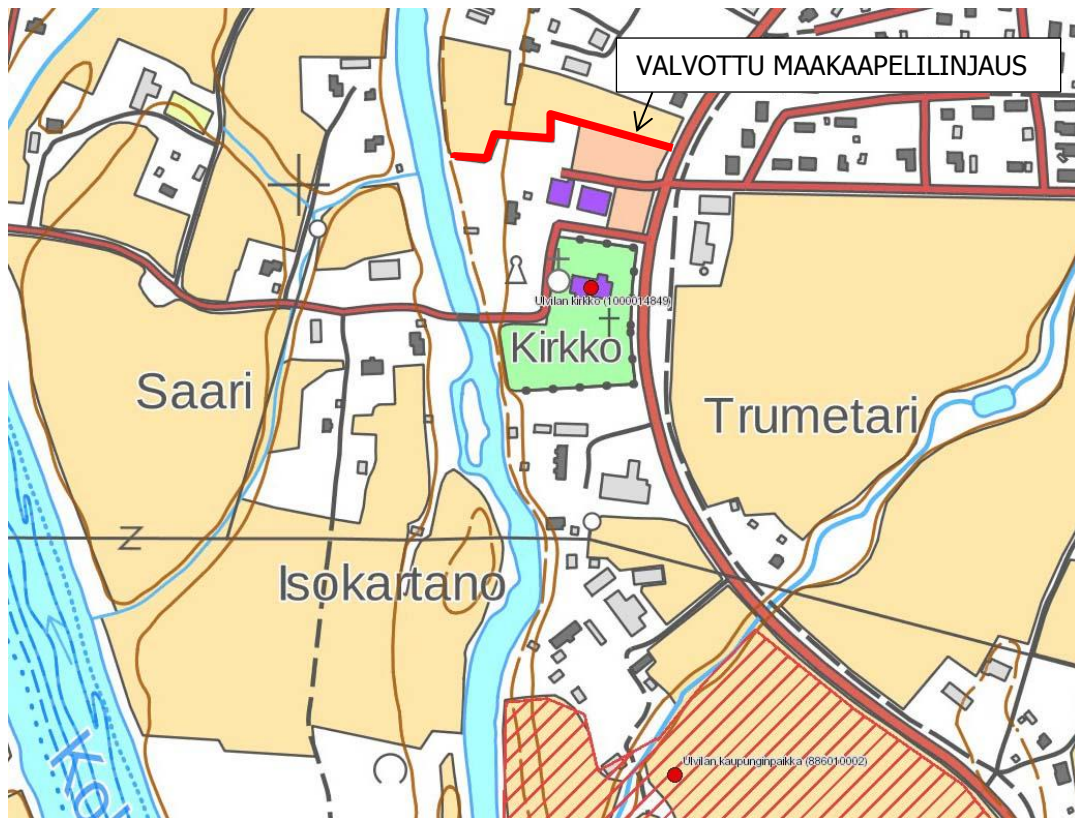

Kuva 1. Tutkimusalueen suurpiirteinen sijainti merkitty kartalle punaisella rajauksella. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 01/2017.

1 Johdanto

1.1 Hankkeen tausta

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti joulukuussa 2016 arkeologisen valvonnan Ulvilassa, Ulvilan kirkko –nimisen (muinaisjäänöstunnus 1000014849) tarkemmin rajaamattoman muinaisjäänöksen läheisyydessä. Valvonta liittyi Caruna Oy:n maakaapelointiin, jonka kyseisellä alueella toteuttivat TLT-Connection Oy ja Sallila Sähköasennus Oy. Valvonnan tarve on määritelty Satakunnan Museon 10.8.2016 annetussa lausunnossa. Valvontaa varten haettiin kohteille tutkimuslupa Museovirastosta (MV/178/05.04.01.02/2016). Valvonnan kenttätyöt tehtiin 13.12.2016, ja niistä vastasi arkeologi (FM) Kirsi Luoto. Jälkityöt tehtiin tammikuussa 2017. Valvonnan kustannuksista vastasi lopulta Sallila Sähköasennus Oy.

Kuva 2. Valvotun maakaapelikaivannon sijainti merkitty kartalle punaisella viivalla. Ulvilan kirkon ja Ulvilan kaupunginpaikan muinaisjäännösten paikkatieto muinaisjäännösrekisterin mukaan (12/2016). Pohjakartta © Maanmittauslaitos 12/2016, lisäykset Kirsi Luoto 2017. Kartta ei mittakaavassa.

1.2 Perustietoa kohteista

Ulvilan kirkko (1000014849)

Ulvilan keskiaikainen, Pyhälle Olaville omistettu kirkko sijaitsee Kokemäenjoen sivu-uoman, Kirkkojuopan, itärannalla, Ulvilan keskustan pohjoispuolella. Ulvilan kirkon rakennushistoriasta ja -ajankohdasta on esitetty useiden vuosikymmenien aikana monia arvioita. Arkeologi Juhani Rinne ajoitti 1920-luvulla Ulvilan kirkon rakennetuksi vuoden 1429 jälkeen, jolloin kirkon tiedettiin palaneen. Iikka Kronqvist ajoitti puolestaan kirkon rakennetuksi vuosien 1332 – 1337 välisenä aikana. Viimeisin tutkimus (Hiekkänen 1994) osoittaa Ulvilan kirkon rakentamisen tapahtuneen vuosien 1485 – 1490 välisenä aikana. Hiekkasen mukaan Ulvilassa on ollut kaksi kirkonpaikkaa ja seurakuntayhteisöä kirkkomaineen. Toisen seurakunnan muodosti talonpoikaisyhteisö Liikistöön, ja toisen Ulvilan kaupungin ydinväestö nykyisen kirkon kohdalle. Yhteisöt yhdistyivät todennäköisesti ennen vuotta 1340 yhdeksi Ulvilan seurakunnaksi, jonka kirkko oli Ulvilan kirkko.

Hiekkasen mukaan ennen 1400-luvun lopulla rakennettua kivikirkkoa Ulvilan kirkon kohdalla sijaini todennäköisesti kaksi tai kolme puukirkkoa. Tutkimusten perusteella Ulvilan kirkko kuuluu keskiajan lopulla rakennettuihin kirkkoihin eli nk. kolmannen sukupolven kirkkoihin. Ulvilan kirkko kuuluu myös Satakunnan kirkkoryhmään, johon kuuluvat sen lisäksi Huittisten, Lempäälän, Messukylän, Sastamalan eli Karkun ja Tyrvään kirkot sekä Rauman fransiskaani- ja kaupunginkirkko. Ulvilan kirkko on tästä ryhmästä ensimmäinen ja näin ollen

vanhin. Kirkon suunnitteli ruotsalainen rakennusmestari ns. Ulvilan mestari. Hän ei jatkanut uraansa Suomessa vaan hänen työtään Satakunnan seurakunnissa jatkoi hänen opissaan ollut muurari eli nk. ”Huittisten mestari”.

Kuva 3. Ulvilan kirkko kuvattuna idästä. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:1)

Ulvilan kirkon ympäristössä sijaitsee useita kiinteitä muinaisjäännöksiä. Näistä laajin on kirkon eteläpuolella oleva Ulvilan keskiaikaisen kaupungin paikka (886010002). Kirkon ympäristöä on tutkittu arkeologisesti varsin vähän, eikä sen muinaisjäännosalueita ole rajattu. Viimeaikaiset metallinpaljastimella tehdyt löydöt kirkon lähistön pelloilta antavat kuitenkin viitteitä siitä, että keskiaikaista asutusta on sijainnut myös muualla kuin kirkon eteläpuolisella alueella. Kirkon pohjoispuolella tiedetään 1600-luvulla sijainneen talon, jonka tonttimaan on myöhempien lähteiden perusteella muodostettu vanhasta Ulvilan kaupungin tonttimaasta. Lisäksi jossain näillä näillä main sijaitsi vuodesta 1582 aina vuosisadan taitteeseen saakka Ulvilan salpietarikeittäjä (Lehtinen 1967, 192). Näin ollen kirkon läheisyydessä saattaa olla säilyneenä sekä Ulvilan nykyistä kivikirkkoa vanhempiin kirkkoihin että keskiaikaiseen asutukseen tai varhaiseen teolliseen toimintaan liittyviä, historiallisesti merkittäviä kulttuurikerroksia tai rakenteita.

1.3 Käytetyt menetelmät

Työn aluksi valvottavaksi määrätty linjanosa käytiin läpi silmämääräisesti havainnoiden. Kaivetun kaapeliuran leveys oli pääsääntöisesti noin 50 cm. Kaivutyö eteni arkeologin valvonnassa aina kaivannon pohjasyvyyteen eli noin 100 cm syvyyteen saakka. Myöhäisen kenttätyöajankohdan vuoksi kaivutyössä oli varauduttu siihen, että mahdollinen

pintakerroksia syvemmälle tunkeutunut routa olisi tarvittaessa sulatettu mekaanisesti. Routaa ei kuitenkaan esiintynyt peltokerroksen pintaa syvemmällä, joten sen sulattamiseen ei ollut syytä ryhtyä. Lunta kaivureitillä ei ollut yhtään, vain huurretta maassa.

Kuva 4. Maa ei ollut roudassa pintakerroksia lukuun ottamatta. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:2)

Kohdat, jotka osoittautuivat arkeologisesti mielenkiintoisiksi, dokumentoitiin valokuvaamalla digitaalikameralla sekä tekemällä niistä muistiinpanoja. Myös taso- ja profiilikarttojen piirtämiseen oltiin varauduttu, mutta käytännössä tähän ei ollut tarvetta. Valvontaan liittyvät jälkityöt tehtiin tammikuussa 2017. Kartat piirrettiin puhtaaksi käyttäen MapInfo-paikkatieto-ohjelmistoa ja digitaalikuvat arkistointiin Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistoon Tampereella. Valvonnan yhteydessä esiin tulleita löytöjä ei luetteloitu Kansallismuseon kokoelmiin. Löydöt, jotka ajoittuivat 1800-luvulle, valokuvattiin ja poistettiin.

2 Havainnot

Maakaapelilinjauksen kaivuuta edeltäneessä silmämääräisessä havainnoinnissa ei havaittu maanpäällisiä merkkejä kiinteästä muinaisjäänneksestä. Valvottu maakaapelilinjaus sijaitsi kirkon pohjoispuolella, pellolla. Suurin osa valvotusta kaapelikaivannosta oli löydötöntä ja vaillo arkeologisesti mielenkiintoisia havaintoja.

Kuva 5. Kaapelikaivanto kulki pellolla, pellon ja pihamaan rajaa myötäillen. Kuvattu lännestä. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:3)

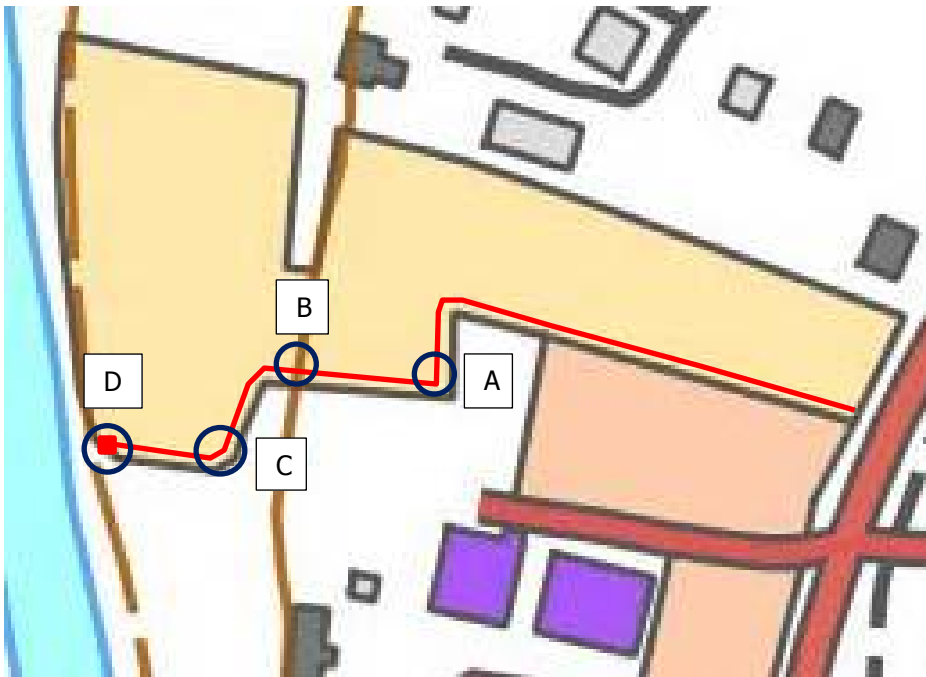
Kuva 6. Valvotun maakaapelikaivannon sijainti merkitty kartalle punaisella viivalla. Ulvilan kirkon muinaisjäännöksen paikkatieto muinaisjäännösrekisterin mukaan (12/2016). Pohjakartta © Maanmittauslaitos 12/2016, lisäykset Kirsi Luoto 2017. Kartta ei mittakaavassa.

Linjauksen kaivaminen aloitettiin idästä edeten länttä ja länsiluodetta. Pellon reunassa kulkevan kaapelilinjauksen itäisimmän osan maannos oli noin 35 cm paksun peltokerroksen alla puhdasta, hienoa hiekkaa. Maannos oli hyvin samanlainen kautta koko valvotun linjauksen osan lukuun ottamatta sekoittuneita kohtia (havainnot A – D). Laskeuduttaessa alemmille korkeustasoille, kohti Kirkkojuopaa, muuttui maannos savisemmaksi. Valvotun maakaapelikaivannon länsipäähän kaivettiin valmiiksi kaivanto suuntapora varten. Kaivanto oli kooltaan noin 2 x 4 m. Valvonnan ainoat, mahdollisesti 1900-lukua vanhemmalle ajalle ajoittuvat havainnot A – D tehtiin maakaapelilinjauksen läntisemmältä, Kirkkojuopan puoleiselta puolelta, suurin piirtein korkeustasoilta 2,5 – 5 m mpy. Jäljessä havainnot A – D on esitelty tarkemmin omina kokonaisuuksinaan.

Kuva 7. Kaivannon maannos koostui sen itäosassa hienosta hiekasta. Pohjamaannos oli hiesua/hiesusavea. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:4)

Kuva 8. Havaintokohtien A – D sijainti maakaapelikaivannossa. Maakaapelikaivanto merkitty karttaan punaisella viivalla ja suuntaporan kaivanto punaisella laatikolla. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 12/2016.

Havainto A (P: 6823045, I: 227243)

Pellon reunassa kulkevassa kaapelikaivannossa oli noin 7 m matkalla havaittavissa turvekerroksen alainen, sekoittunut hiekkakerros. Kerroksesta tehtiin 1800-luvulle/1900-luvun alkupuolelle ajoittuvia asuinpaikkalöytöjä; tiilenkappaleita, tasolasia ja muutama pala punasavi-keramiikka. Löydöt liittyivät kirkon luoteispuolella sijainneeseen asutukseen. 1800-luvun pitäjänkartassa havaintokohdan A eteläpuolelle on merkitty kaksi tonttia. On mahdollista, että kaapelikaivannossa havaittu sekoittunut maakerros on peräisin siitä, kun ko. tonteilla aikanaan sijainneet rakennukset on purettu ja purkujäte tasattu ympäröivään maastoon. Toinen selitys on, että kyseessä ovat tunkion jäännökset.

Kuva 9. Havaintokohdan A esiintymisalueen reunojen sijainti merkitty kuvaan nuolilla. Sekoittunutta maannosta sijaitsi nuolien välisellä alueella. Kuvattu lännestä. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:5)

Kuva 10. 1800-luvun pitäjänkartassa näkyy Ulvilan kirkon luoteispuolella kaksi asuintonttia (merkitty karttaan punaisella nuolella).

Kaapelikaivannon eteläprofiili havaintokohdassa:

0 – 10 cm turve

10 – 85 cm ruskea, sekoittunut hiekka

- seassa tiilenpaloja, väritöntä tasolasia, punasavikeramiikkaa, fajanssia (löydöt 1800-luvulta ja 1900-luvun alkupuolelta)

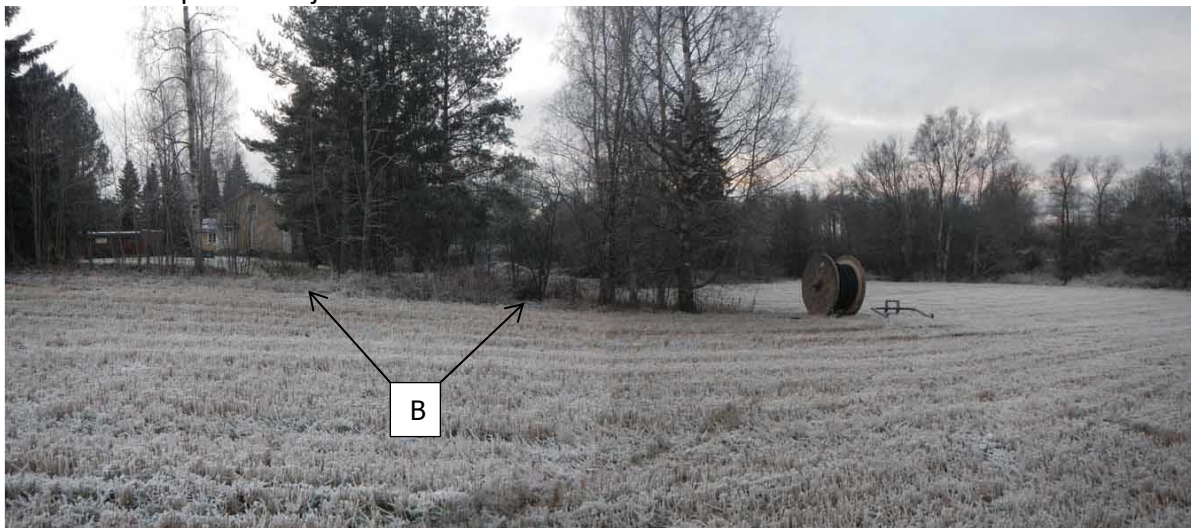
Kuva 11. Sekoittunutta hiekkaa kaapelikaivannossa havaintokohdassa A. Kuvattu länsilounaasta. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:6)

Kuva 12. Löytöjä havaintokohdasta A, sekoittuneen hiekan joukosta. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:7)

Havainto B (P: 6823050, I: 227202)

Pellolla kulkevassa kaapelikaivannossa oli noin 8 m matkalla havaittavissa turpeen alainen, sekoittunut hiesukerros. Kerros sisälsi runsaasti halkaisijaltaan 30 – 50 cm olevia kiviä, joista osa oli selvästi ollut tulesa. Sekoittuneen hiesun joukossa oli isojen kivien lisäksi tiilenkappaleita ja 1800-luvulle ajoittuvia löytöjä. Hiesukerroksen alla oli lähes valkoisen hiesun kerros, joka oli paksuudeltaan 20 cm. Sen alla oli puhdas pohjamaa. Havainnot ja löydöt liittyivät kirkon luoteispuolella sijainneeseen asutukseen.

Kuva 13. Havaintokohdan B esiintymisalueen reunojen sijainti merkitty kuvaan nuolilla. Kuvattu pohjoisesta. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:8)

Kuva 14. Suuria kiviä sekoittuneen hiesun seassa. Kuvattu idästä. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:9)

Kaapelikaivannon pohjoisprofiili havaintokohdassa:

0 – 10 cm turve

10 – 50 cm ruskea, sekoittunut hiesu

- seassa halk. 30-50 cm kiviä, 1800-1900-luvuille (?) ajoittuvia löytöjä

50 – 70 cm valkoinen hiesu

70 – 80 cm ruskea, sekoittunut hiesu

80 – 90 cm vaalea hiesu (pohjamaa)

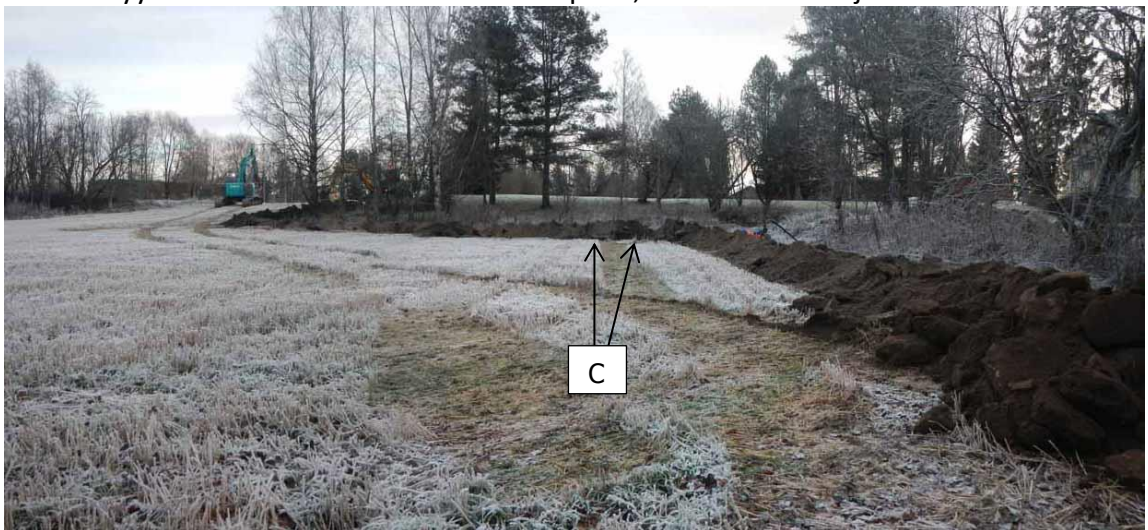
Kuva 15. Kaapelikaivannon pohjoisprofiilia havaintokohdassa B. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:10)

Kuva 16. Havaintokohdasta B tehtyjä löytöjä: suuren nisäkkään (nauta?) leukaluunkappale, kaksi irtohammasta ja luun katkelma. Alimmaisena korrodoitunut kappale rautavarrasta. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:11)

Havainto C (P: 6823027, I: 227182)

Lähellä valvotun kaapelikaivannon länsipäätä oli noin puolen metrin syvyydessä maanpinnasta laskien havaittavissa paksuudeltaan 1 - 20 cm oleva nokimaakerros. Nokimaata esiintyi noin 4 m matkalla kaapelikaivannossa. Kerroksesta ei tullut löytöjä, mutta maannos sen päällä ja alla oli sekoittunutta hiesua ja multaa. Myös itse nokimaakerros vaikutti häiriintyneeltä. Ilmiö liittyy todennäköisesti alueen nuorempaan, 1800-1900-lukujen ihmistoimintaan.

Kuva 17. Havaintokohdan C esiintymisalueen reunojen sijainti merkitty kartalle nuolilla. Kuvattu lännestä. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:12)

Kaapelikaivannon itäprofiili havaintokohdassa:

- 0 – 10 cm turve
- 10 – 50 cm hiesu/multa
- 50 – 70 cm tummanruskea nokimaa
- 70 – 85 cm harmaa hiesu

Kuva 18. Nokimaata sekoittuneen hiesumullan seassa havaintokohdassa C. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:13)

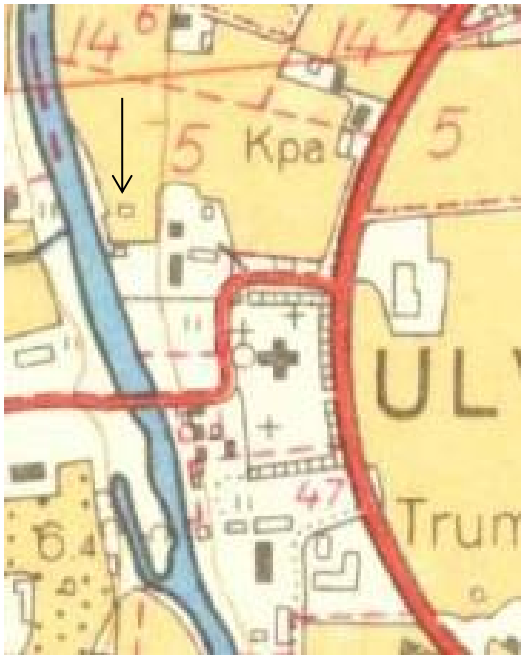
Kuva 19. Sekoittuneesta hiesumullasta, havaintokohdasta C löydetyt putkiluun katkelma ja kuonankappale. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:14)

Havainto D (P: 6823032, I: 227148)

Kaapelikaivannon päähän kaivettiin laajuudeltaan noin 2 x 4 m oleva kaivanto, johon Kirkkojuopan alitukseen tarvittava suuntapora voitaisi myöhemmin sijoittaa. Kaivannossa oli heti turpeen alla nähtävissä mullansekaisen hiesun kerros, jonka paksuus oli 50 cm. Kerroksessa oli myös suurehkoja kiviä, joiden halkaisija oli 30-40 cm ja tiilenkappaleita. Lisäksi kerroksesta löydettiin vihreä astialasin katkelma. Vuoden 1962 peruskartan mukaan tällä kohdalla on vielä tuolloin sijainnut ulkorakennus. Luultavasti tiilet ovat jäännös tästä nyt jo puretusta rakennuksesta.

Kuva 20. Havaintokohdan D (ja suuntaporakaivannon) sijainti merkitty kartalle nuolella. Kuvattu pohjoisesta. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:15)

Kuva 21. Peruskartta vuodelta 1962, johon nuolella merkitty rakennus, josta havaintokohdan D tiilet saattavat olla peräisin.

Kaivannon eteläprofiili havaintokohdassa:

0 – 10 cm turve

10 – 50 cm sekoittunut, mullansekainen hiesu

- seassa halk. 50 cm kiviä, tiilenkappaleita, löytönä vihreä astialasin katkelma

50 – 85 cm harmaa hiesu

Kuva 22. Sekoittunutta mullansekaista hiesua, kiviä ja tiilenkappaleita havaintokohdassa D. Kuvattu lännestä. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:16)

Kuva 23. Havaintokohdan D mullansekaisesta hiesusta löydetty vihreä astialasin katkelma ja tiilenkappale. (Kuva: Ulvilan kirkko 2016:17)

3 Yhteenveto

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy teki joulukuussa 2016 arkeologisen valvonnan Ulvilassa, Ulvilan kirkon läheisyydessä. Valvonta liittyi Caruna Oy:n maakaapelointiin. Valvonnassa maakaapelikaivannon länsiosassa, lähellä Kirkkojuopaa, havaittiin todennäköisesti 1800-luvulle/1900-luvun alkuun ajoittuvaan ihmistoimintaan liittyviä merkkejä (havaintokohdat A – D).

Tampereella 10.1.2017

Kirsi Luoto
FM, arkeologi

4 Lähteet

Painamattomat lähteet:

Tulkki Carita 2006. Ulvila, Ulvilan kirkko ja tapuli. Ulvilan kirkon ja tapulin restaurointi- ja korjaustyön arkeologinen valvonta 2004 – 2005. arkeologinen valvonta. Satakunnan museo.

Salminen Tapio 1997 Ulvilan kirkonseudun kartta-aineiston inventointi ja analyysi.

Painetut lähteet:

Lehtinen, Erkki 1967. Keskiajalta 1860-luvulle, teoksessa *Suur-Ulvilan historia I*. Pori.

Kartat:

Pitäjänpitääntä 1800-luku. Kansallisarkisto: Maanmittaushallitus > Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma) > Pitäjänkartasto > Ulvila (1143 02 la.* -/- -)
<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=550172>

PK 1143 02 vuodelta 1962. Maanmittauslaitos.

Sähköiset lähteet:

Museovirasto, Kulttuuriympäristön tutkimusraportit.

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/raportti/read/asp/r_default.aspx (20.7.2015)

Museovirasto, Muinaisjäännösrekisteri.

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mjreki/read/asp/r_default.aspx (20.7.2015)

Liite 1. Digitaalikuvaluettelo		
Kuvat on arkistoitu Heiskanen & Luoto Oy:n sähköiseen arkistoon. Kuvannut Kirsi Luoto 13.12.2016.		
kuvanro	aihe	kuvattu suunnasta
1	Ulvilan kivikirkko.	itä
2	Kaapeliuran kaivuta	koillinen
3	Kaapelikaivanto kulki pellolla, pellon ja pihamaan rajaa myötäillen.	länsi
4	Kaivannon maannos koostui sen itäosassa hienosta hiekasta. Pohjamaannos oli hiesua/hiesusavea.	
5	Havaintokohta A.	länsi
6	Sekoittunutta hiekkaa kaapelikaivannossa havaintokohdassa A.	länsilounas
7	Löytöjä havaintokohdasta A, sekoittuneen hiekan joukosta.	
8	Havaintokohta B.	pohjoinen
9	Suuria kiviä sekoittuneen hiesun seassa.	itä
10	Kaapelikaivannon pohjoisprofiilia havaintokohdassa B.	etelä
11	Havaintokohdasta B tehtyjä löytöjä.	
12	Havaintokohta C.	länsi
13	Nokimaata sekoittuneen hiesumullan seassa havaintokohdassa C.	länsi
14	Sekoittuneesta hiesumullasta, havaintokohdasta C löydetty putkiluun katkelma ja kuonankappale.	
15	Havaintokohta D.	pohjoinen
16	Sekoittunutta mullansekaista hiesua, kiviä ja tiilenkappaleita havaintokohdassa D.	länsi
17	Havaintokohdan D mullansekaisesta hiesusta löydetty vihreä astialasin katkelma ja tiilenkappale.	